

Josip Luetić *

ISSN 0469 - 6255
(301 - 304)

DIO HRVATSKE TRGOVAČKE MORNARICE I LUČKA DJELATNOST ŠIBENIKA U 15. STOLJEĆU

UDK 627.217 : 94 "15" ŠIBENIK

Izvorni znanstveni rad

U izdanju MUZEJA GRADA ŠIBENIKA nedavno je ugledala svjetlo dana knjiga SPISI KANCELARIJE ŠIBENSKOG KNEZA FANTINA DE CHA DE PESARO 1441 - 1443. Spise te kancelarije obradio je i priredio za tisak hrvatski povjesničar-arhivist dr. Josip Kolanović, ravnatelj Arhiva Hrvatske u Zagrebu. Ta izvorna povijesna građa iz starije hrvatske prošlosti ima posebnu vrijednost za proučavanje mnogostrukih i različitih problema, jer sadrži obilje vrijednih i sigurnih podataka koji mogu obrazložiti više pitanja iz gospodarsko-društvenih, političkih, kulturnih i drugih stanja i pitanja u tadašnjem životu dalmatinske Hrvatske. A za poznavanje brodarsko-pomorsko-trgovačkog, nautičko-komercijalno-plovidbenog i lučkoga ukrcajnog i iskrcajnog djelovanja te pomorsko-trgovačkog poslovanja Šibenčana i šibenske luke tog doba, ova knjiga donosi i pregršt raznovrsnih izvornih arhivskih vijesti, što uvelike dopunjuje dosadašnje poznavanje nautičko-brodarsko-trgovačkoga poslovanja šibenskih (o njima sam već pisao u ZADARSKOJ REVIJI i u riječkim DOMETIMA), ostalih hrvatskih i drugih brodara i pomorskih trgovaca. Tu se doista zrcali, u istinskom odsjaju, svakodnevni život pomorskog Šibenika. Inače, to su jedni od vrlo rijetkih sačuvanih primjeraka spisa nastalih djelovanjem kneževske kancelarije u 15. stoljeću u hrvatskim primorskim gradovima. Izvornik je sačuvan i pohranjen u Biskupskom arhivu u Šibeniku. S posebnom pažnjom bio je on restauriran još 1974. godine nastojanjima stručnjaka u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

Poradi svoje cjelovitosti, to je izuzetno važan izvor za srednjovjekovnu povijest općenito. Ti nas spisi, u prvom redu, "iz prve ruke" sa sigurnošću upoznavaju s djelatnošću i značenju šibenskog kneza. Zacijelo je to

neobično dragocjeno izdanje - višeslojeviti izvor za povijest hrvatskog naroda u 15. stoljeću.

Nemam se namjere opširnije osvrnuti na samo izdanje tih dragocjenih spisa, već ću "na brzinu" samo dotaknuti pitanje brodarstva i pomorsko-trgovačke djelatnosti šibenskih brodovlasnika, brodara i patruna-zapovjednika trgovačkih jedrenjaka izvanjadranske i jadranske plovidbe. Tako - iz tog dijela dr. J. Kolanovića i mr. S. Grubišića (urednik) - najprije prilažem na ovom mjestu popis patruna vlasnika ili suvlasnika, ujedno i zapovjednika, šibenskih trgovačkih jedrenjaka registriranih od 1441. do 1443. godine: A. Jacobi, A. Laurentii, B. Bršić, B. Bevedić, A. Bilous, D. Bogadžić, G. Bogafčić, D. Bogovac, A. Bravarić (patrun barkuzija¹), P. Cvitković, ser M. Kosavić (patrun marsilijane), ser J.G. Kamenarić, R. Kitarić (patrun korake²) V. Križević, M. Dadičević, N. Difić (patrun karake), N. Dobrinić, ser G. Luce Šibenčanin "habiator Venetiarun" (patrun marsilijane), ser M. Draganić, ser F. Aldobrandi "di Florenzia - habitator Sibenici", ser G. Stojan, R. Grgurević (patrun marsilijane), M. Grubarević (patrun barkuzija), J. Vodar (Vodarius), A. Jakovlić, ser I. Costantini, ser I. de Gratia, I. Martini (patrun barkuzija), ser L. Dominici, Paval Makarunić (patrun barkuzija), M. Mathei (patrun barkuzija), ser M. Lautentis (patrun "navigii"), M. Gorgius (patrun "navigii"), G. Mrzlović, R. Milgostić (patrun barkuzija), P. Georgi, ser P. Florri, ser T. Petelinić, A. Polišić (patrun barkuzija), M. Radogostić, Radivoj "habiator in burgo di Sebenico" (patrun dela barcha), V. Radoslafić, "habiator burgi Sibenici patronus barcoxii", ser B.N. Ratčić (patrun karake), G. Rokelić (patrun karake), ser T.N. Skaramuca (patrun marsilijane), F. Skrivanić, ser G. Zgobica (patrun marsilijane), ser A. Šišgorić, ser R. Šišgorić "nobilis Sibeniciensis patronus marciliane", ser Šišgorić "nobilis patronus barche", S. Alegretus, G. Smilović (doživio potpunu havariju u vodama "de fora" Kornata), ser G. Stojani "patronus bar-

*Dr. Josip Luetić
Od Kaštela 44
Dubrovnik

1358, veljača 25, Venecija

Isprava mletačkog dužda Ivana Delfina, predana ugarskim izaslanicima, o miru s kraljem Ludovikom, sklopljenim 18. veljače 1358. u Zadru. Dužd se odriče naslova dužd Dalmacije i Hrvatske i predaje cijelu Dalmaciju kod Kvarnera sve do granica grada Drača sa svim gradovima i otocima, a kralj će duždu u roku od 32 dana predati zemlje u Trevisu i Istru, posjede koje sada drži. Međusobno se obvezuju da će poštivati podanike druge strane, zabraniti svako gusarenje i razbojništvo i dopustiti slobodnu trgovinu. DS f. 67v-69v. — Ljubić, Listine III, 376-379. (Lj. Jeličić)

Ianus Delfino, Dei gratia dux Venetiarum, etc. Rex pacificus pro redemptione generis humani de suppressis colorum ad ima mundi descendens, et tandem mortem subiciens temporalem, dominus noster Iesus Christus post gloriosam resurrectionem suam ascendens ad patrem, pacem, que est caritatis vinculum, in suo

in hunc modum, videlicet: Quod nos et communitas Venetiarum, et in nostris personis, ac vice et nomine nostro ambasciatores nuntii et syndici prelibati, habentes ad infrascripta dicenda plenam et liberam potestatem vigore instrumenti predicti, contenti fuimus renunciare et efectualiter renunciavimus de facto in manibus supra-scripti domini regis, suo et successorum suorum regum nomine toti Dalmatie, a medietate silicet Quarnaril usque ad confines Durazii, quonibus civitatibus, terris, castris, insulis, portibus et iuribus, que habuissimus et tenuissimus et habebamus et tenebamus in eodem quoque modo, et specialiter civitatibus Nonce, Iadre, Scardone, Sibencii, Traguril, Spalati et Ragusil in terra firma existentibus; item, civitatibus et terris, ab insulis videlicet Cherso, Veglia, Arbo, Pago, Brachie, Lesene, Curcule cum insulis earundem, cum omnibus quibuscumque et utilitatibus earundem, ac titulis Dalmatie et Croatiae, quibus uti consueverimus, et totum ipsorum ius et dominium et proprietatem, si quos habuissimus, in ipsum dominum regem et successores suos sponte, deliberate et cum maturitate transferentes; renunciantes insuper omni actioni et omni iuris et legis beneficio, quibus ullo unquam tempore possemus contra predicta vel predictorum aliquid nos iuvare, et promittentes solemniter sub vinculo sacramenti pro nobis et communi Venetiarum corporaliter prestiti de ipsa Dalmatia, civitatibus, terris, castris, locis, insulis, iuribus et titulis, ac ipsorum

per litteras regias scriptas Iadre, sub anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, die vigesima Februarii, sigillatas sigillo suo secreto.

Nomina autem nostrorum nobilium, qui nobiscum iuraverunt, sunt hec: domini Franciscus Lauredano, Petrus Caravello, Ioannes Mocenigo, Andreas Fuscio, Laurentius Dondulo et Marcus de Priolis consilarii nostri Venetiarum, et domini Petrus Steno, Marcus Barisano et Daniel Victuri capita consilii de quadraginta, domini Marcus Cornario miles, Petrus Gradonico filius condam domini ducis, et Franciscus Bembo, domini Andreas Guizzi procuratores Sancti Marci, et Nicolaus Faldro, dominus Marcus Lauredano procurator ecclesie Sancti Marci, et dominus Pancratius Iorio advocator communis Venetiarum, domini Petrus Baduaro miles, Bernardus Iustiniano procurator Sancti Marci, Petrus Memo, Bertucius Grimani et Marcus Mauroceno, omnes honorabiles cives nostri Venetiarum pro se ac heredibus et successoribus eorum et tota communitate Venetiarum predictum iuramentum presentans.

Actum Venetiis, in ecclesia Sancti Marci, presentibus reverendo patre domino Raimundo electo Patracensi archiepiscopo, venerabili viro domino Neapoleone de Tiberis ordinis sancti Ioannis Hierosolimitani prius, venerabili domino Paulo cantore et canonico Zagrabiensi et domino Ladislao canonico Budensi, testibus rogatis et aliis, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, indictione undecima, die dominico vigesimo quinto mensis Februarii feliciter. Amen.

Šibenski diplomatarij, str. 179 - 183.

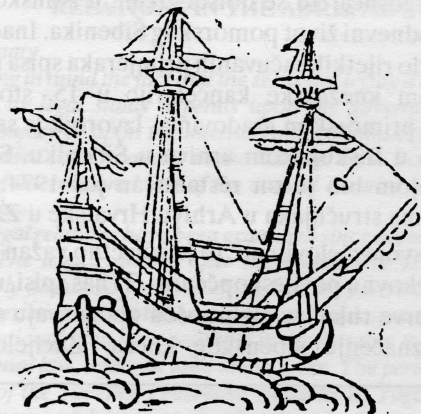
che", J. Stojić (patrun barkuzija), ser "G. Theodosovich nobilis Sibenciensis patronus carache", Tomo "piscator patronus barche", A. Tičić (patrun barkuzija pa karake), ser D.I. Tobolović (patrun "navigii"), I. Vodar, V. Vodar, L. Cokerlić (najprije patrun karake, pa onda barkuzija i na kraju patrun "navigii"), Zane "pescador de Sebenico patronus barche".

Eto, prema mome popisu (koji nije potpun ni cjelovit) u razdoblju 1441. - 1443. godine Šibenčani su imali 69 trgovačkih jedrenjaka izvanjadranske i jadranske plovidbe, ali sigurno ih je ilo više. U popisu patruna naznačio sam (u zagradama) tipove brodova (barkuzije i karake), odnosno one za koje sam siguran da su plovili i izvan Jadranskog mora, a za one šibenske patrone za koje nisam označio kojim tipom broda su zapovijedali, to su bile takozvane b a r k e (to nisu čamci u današnjoj hrvatskoj pomorskoj terminologiji). Taj tip ondašnjeg broda plovio je ne samo uzduž hrvatske obale već je

obavljao navigacijsko-trgovačko poslovanje do albanjskih luka i talijanskih jadranskih pristaništa.

Međutim, mnogo je i drugih hrvatskih patruna i njihovih brodova doplovljavalo u šibensku luku, ali i mnogih stranih patruna i brodova. Od hrvatskih patruna (i njihovih trgovačkih jedrenjaka) najviše je u tim spisima zabilježeno onih iz Hvara (14), pa iz Brača (3), iz Zadra (9), te dalje: iz Raba (5), iz Pule (4), pa po 3 iz Kotora, Splita, Korčule i Zlarina, a po jedan iz Cresa, Paga, Nina, Murtera, Karlobaga, Žirja, Rijeke i Senja. Od slovenskih mjesta zapazio sam Gradež, a od patruna s brodovima ima ih iz Pirana i Kopra. A iz Dubrovnika? O njima ću nešto potanje. Tako, 7. i 20. srpnja 1442. boravio je u šibenskoj luci "Michael de stagno patronus barche". On je u brodskim skladištima dopremio različit teret iz Venecije za šibenske trgovce. "Vitus Gifci de Raguxio patronus barche" obavljao je tih godina pomorsko-trgovačke i lučke poslove u šibenskoj luci, a slično tomu i "Damianus Viti de Raguxio", te "Joannes Petri (ane de Piero) de Raguxio patronus Carache"; 4. rujna 1442. godine on iz Venecije pismeno javlja u Šibenik o nalogu Ivana Petrova iz Dubrovnika (suvlasnik i zapovjednik broda tipa karake) da otplovi u Piran i tamo nakrca u skladište svoje karake teret soli za potrebe žitelja grada Šibenika. Pisar solane u Piranu 5. kolovoza 1443. javlja (pismeno) u Šibenik da je uredno ukrcan u dubrovačku karaku određeni teret soli. Dalje, Šimun Zmajić, mornar na barkuziju patruna Ivana Jurjeva iz Stona, nastradao je u brodskom čamcu kod rta Zlarina 10. srpnja 1443. Njegovu pokretnu imovinu uredno su složili i popisali - što je sve bilo poslano u Split njegovim rodacima Marinu i Mateju Heljiću. Dubrovčanin Vitko Ivanović (rodom iz Mravince ponad Slanoga), suvlasnik-patrun barkuzija, sredinom 1443. godine dojedrio je u šibensku luku s različitim teretom iz jakinske Marche.

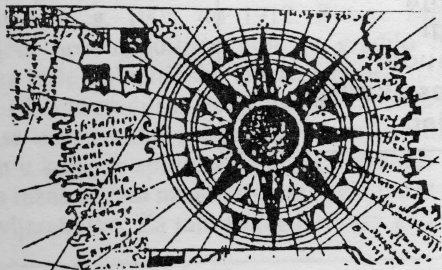
A sada samo ukratko o stranim brodovima koji su doplovljavali u šibensku luku i u njoj obavljali poslove. Oni su pristizali iz ovih gradova: Ortone, Drača, Bisceglie, Chioggie, Venecije, Trevisana, Pesara, Loreta, Ortone, Krfa, Patrasa, Klarenze itd.

A kakve su terete brodovi dopremali u Šibenik ili odvozili iz njegove luke? Ovom prilikom samo ću prikazati dio tereta s broda tipa karake zapovjednika kap. Lovre Cokerlića - Šibenčanina. On je iz Šibenika u skladištima svoje karake pod palubom uz ostalo prevezio i ovaj dio tereta: tkanine (raše) 200 lakata, 363 govode kože, 1 075 ovnujskih koža, pa voska, te 160 ovčjih kožica, 161 koža uškopljenih ovnova, 170 jarečić kožica itd.

U dosadašnjem izlaganju govorio sam samo o trgovačkim brodovima. A jesu li Šibenčani imali i naoružane brodove? Oni se spominju i u razmatranoj publikaciji šibenskih spisa, a ja ću se osloniti na publikaciju Muzeja grada Šibenika, ŠIBENSKI DIPLOMATORIJI, gdje ima podataka o šibenskim naoružanim ratnim brodovima. Tako godine 1274. napuljski kralj unajmljuje dobro

naoružanu šibensku galiju (sa šibenskom posadom). Međutim, s obzirom na ovu temu, iznimno važna bila je 1358. godina uopće za cijelu Hrvatsku, ali ipak posebno za hrvatsku pomorsku povijest. Naime, 25. veljače 1358. izdana je isprava mletačkog dužda Ivana Delfina u kojoj je napisano: Dužd (mletački) se odriče naslova "dužda Dalmacije i Hrvatske" te predaje ugarsko-hrvatskom kraljevstvu cijelu Dalmaciju "od Kvarnera sve do granice grada Drača" sa svim gradovima i otocima. Otad je svaki hrvatski primorski grad dobro opremio i naoružao svoje brodove. Godine 1403. ugarsko-hrvatski kralj Ladislav potvrđuje povlastice gradu Šibeniku, posebno s obzirom na opremu šibenske galije (za potrebe Kraljevstva). U tim povlasticama spominje se i oslobađanje od nekih slanja njihove naoružane galije, posebno za pomorsku ratnu operaciju u teritorijalnim vodama provincije Puglie. Međutim, kralj Sigismund 1412. godine naređuje Šibenčanima: "opremiti ("armati") vaše šibenske galije i ostale brodove prikladne za pomorsko ratovanje koje će poduzimati ugarsko-hrvatsko kraljevstvo." Prije 1476. godine i nakon toga ser Juraj Šizgorić istaknuti je zapovjednik šibenske velike i dobro naoružane galije s brodomskom momčadi šibenskih pomorskih časnika i mornara.

Na temelju čak pune 82 strane kazala ovih Spisa, i to: INDEX PERSONARIUM, INDEX LOCORUM, INDEX RERUM (podijeljen u pet dijelova) bilo mi je lakše sastaviti ovaj prikaz. Međutim, tu je još i dodatak: VELIČINE MJERA U ŠIBENIKU U XV. STOLJEĆU, NOVČANI SUSTAV U ŠIBENIKU U XV. STOLJEĆU, a na kraju ove knjige još i: GLOSSA-

RIUM. Taj posao oko Glossariuma uspješno je obavila gospođa prof. Ornata Tadić, arhivistica u Arhivu Hrvatske. Na taj rječnik nema bitnih primjedaba, osim nekih manjih, kao na primjer: galeota nije dvoeslarka; gomena - u dnevnoj hrvatskoj pomorskoj terminologiji prihvaćen je termin g u m i n a - to je "olujni", vrlo jaki konop i autoričin prijevod usidreni konop može stati, ali to nije nipošto (nekakav) konopac; pedota nije lučki pilot - autoričin peljar (samo) stoji, ali brodski - navigacijsko plovidbeni za "debelo" more, a ne za lučki akvatorij; rapegnon - može stati kuka, ali nipošto sidro (pa ni sidarce ili sidarčić) - zašto ne prihvatiti termin rampin.

Svake je hvale vrijedan znanstveni i stručni trud svih sudionika u pripremanju i izradi ove tako neobično vrijedne knjige dokumenata neprocjenivo značajnih povijesnih izvora.

BILJEŠKE.

¹ BARKUZIJ - dubrovački barkuzij do stotinjak tona veličine bio je opremljen obično s dva jarbola na koja se postavljalo po jedno latinsko jedro. Takav barkuzij je imao dva, a ponekad i četiri sidra, kormila,

brodski čamac, kompas (busulu-vjetrulju), bačvice za vodu i ostalu brodsku opremu. Barkuzij je pripadao trgovačkim jedrenjacima srednje veličine. Bio je najrasprostranjeniji tip trgovačkog broda srednje veličine u svim hrvatskim primorskim komunama. U 14. stoljeću u Dubrovniku ih je bilo stotinjak.

² Tipovi trgovačkih jedrenjača zvanih karake, građenih na dubrovačkih brodogradilišta u razdoblju od 15. do početka 16. stoljeća, pripadaju najvećim trgovačkim jedrenjacima na svijetu u to doba. To su bili teretni trgovački brodovi s do trideset topova poradi obrane svog često skupocjenog tereta od gusara. Karake su obično imale po tri jarbola: na pramčanom su razapinjale jedno križno jedro, na glavnom (velejarbolu) obično dva križna, a na krmenomu obično jedno latinsko jedro. Ali je bilo tih jedrenjača i s četiri jarbola. Na pramcu pod kosnikom (baštunom) bilo je još postavljeno i takozvano posrtno jedro (civadera). Karakuni su veliki trgovački brodovi, veći od karake, ali jednakih kvaliteta i brodske opreme. Ono što su u 15. stoljeću značile karake za hrvatsko brodarstvo, u idućem stoljeću to su bile dubrovačke nave. Evo nekih od tih: nava imenom "S. Maria delle Gratie", kap. Miha Veselića iz cavtatske kapetanije, nosivosti od 170 tona, pa kap. Iva Cvijetkovića "S. Maria della Croce" od 300 tona, a takva je bila i kap. Nika Dolistovića iz Slanoga (HAD.Noli - sv. 8 i 9). Među najvećim navama bila je ona kap. Nika Kuljevana od 1 400, pa "Santissima Annutiata" kap. Iva Zlatara, koja je mogla ukrcati korisnog tereta 1 800 tona, a kap. Nika Ivanovića iz Mravince (ponad Slanoga) samo 470 tona (J. Luetić, Tipovi brodova hrvatskih primorskih gradova u lepantskoj bici 1571; CROATICA CHRISTIANA - Periodica Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta, br. 29, Zagreb 1992.).

ATLAS

PUTNIČKA AGENCIJA DUBROVNIK

DUBROVNIK — Pile 1
Tel: 442-222
Tlg: ATLAS Dubrovnik
Tlx: ATLAS 27-515, 27-583
Telefax: 411-100, 442-720

KOMPLETNA TURISTIČKA PONUDA

- hotelske rezervacije
- privatni smještaj
- transferi
- mjenjačnica
- ture & izletnički programi
- grupna & incentive putovanja
- kružna putovanja
- nautički turizam
- kongresna ponuda
- american express kartice
- galerija sebastian